

Türk Halk Ýnançlarýnda Zaman (Dođu Karadeniz Örneklere Ýle)

Onaylayan Yaþar KALAFAT
Sunday, 20 January 2008
Son Güncelleme Friday, 25 July 2008

Biz bildirimizi planlarken; Gün içinde zaman “akþamýn dar vakti” gibi, hafta içinde zaman “günlerden cuma” gibi. Ay içinde zaman “ramazan, bayram arife” gibi, Hayat içinde zaman “buluđa erme dönemi” gibi, hayatýn safhaları itibariyle zaman, “dođumun ölümün kırký” gibi.

Yýlın dönemleri itibariyle zaman, “Hýdyr Nebi, Nevruz” gibi sýnýrlamalarla kalmayıp bildiri özetimizde de belirttiđimiz gibi konuyu çok geniþ kapsamlý tasarlamýþtık. Ancak izlediđimiz metotda, Türk halk inançlarýnda “zaman” örneđini olduđu gibi halk inançlarýnýn belirli kodlar bazýnda ele alýyoruz. Bu itibarla, inanç, töre ilipkileri konusunda bu bildirimizde bilgi vermedi ve metodumuzu tartýpmayı uygun bulduk. Her yeni çalıþmamız münasebeti ile, metodumuzu sorgulayan bir takım sorulara cevap arýyoruz. Bu defa da öyle yaptık

Giriþ Biz vakti” gibi, hafta içinde zaman “günlerden cuma” gibi. Ay içinde zaman “ramazan, bayram arife” gibi, Hayat içinde zaman “buluđa erme dönemi” gibi, hayatýn safhaları itibariyle zaman, “dođumun ölümün kırký” gibi. Yýlın dönemleri itibariyle zaman, “Hýdyr Nebi, Nevruz” gibi sýnýrlama kalmayıp bildiri özetimizde de belirttiđimiz gibi konuyu çok geniþ kapsamlý tasarlamýþtık. Ancak izlediđimiz metotda, Türk halk inançlarýnda “zaman” örneđinde olduđu gibi halk inançlarýnýn belirli kodlar bazýnda ele alýyoruz. Bu itibarla, inanç ilipkileri konusunda bu bildirimizde bilgi vermedi ve metodumuzu tartýpmayı uygun bulduk. Her yeni çalıþmamız münasebeti ile metodumuzu sorgulayan bir takım sorulara cevap arýyoruz. Bu defa da öyle yaptık. Halk Bilimi sadece halka ait, topluma ait, eđitimle daha az deđipmiþ geliþmeyi daha az paylaþan sýnýflarýn efsanelerini, göreneklerini, inanmalarýný ele alýr, (Alan Dundes Metin Ekici, “Halk Kimdir” Milli Folklor, Bahar 1998, Sayý:37, s.139-153) demek yeterince dođru mudur? Nice çok çađdaþ yaþam süren kimse vardýr. Hayatlarýnda 100 yıl evvelin uygulamaları inanç biçimi olarak yer alýr. Bu tarz düþünme uygulama onlarýn bilinçli, þuurlu tercihleridir. Onlar bu tarz yaþamlarýna almýþ oldukları eđitimin çađdaþ normları ile izah getirmektedirler. Bu tercih belki de toplumların kültür tarihlerinin yeniden kurulabilmesi için önemlidir ve elzemdir. Çađdaþlık normları getiren bu normlarla baþka toplumları sýnýflandırmak onlarýn kimliklerini, milli kültürlerinden koparmayı almaz mı Dundes halkı tarif ederken, “ Halk terimi faktörü en azýndan ortak bir paylaþan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bađlayan faktör ortak bir meslek, dil veya din olabilir. Ne olduđu önemli deđildir. Bunlardan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bađlı olarak olup grubun kendine ait olduđunu kabul ettiđi bazı geleneklere sahip olduđunu kabul etmesidir” (a.g.e.).Bu noktada, halk kültürünün bir parçasý olan halk inançları, özelde Anadolu, Türk Dünyası halk inançları ve gruplar arası bađý sađlayabilen bir faktördür. Halklarımızın tabýdıkları geleneksel deđerlerin kendilerine ait oldukları bilinir ve sahiplenirler. Halk bilimi alandan çalıþma yaparken tespitini yaptıđý her olgunun, daha baþlangıç döneminde dahi % 80-90 aya inanç kültürünün ürünleri olduđunu görür. Bu durum karpısında usta bir derleyici anlatımın sonucunu daha baþlangıçla tahmin kaynađı buna paþar. Halk inancı derleme çalıþmaları onun parçasý bulunduđu halk bilimi kadar önemlidir. Örneđin yatýrlar etra mistik kültürün tespiti de halk inancı çalıþmalarının bir parçasý olduđu için önemlidir. Ulug Türkistan ve Kafkasya’da 100 ateist döneme rađmen Ýslam inancýnýn varlıđýný sürmesini halk mistizmine borçluyuz. Ahmet Yesevi’nin sözlü kültür g sürdüren bir toplumda baþka bir dilden yeni bir dinin kabul ettirebilmesi halkın mistik kültürünü iyi bilmesinden kaynaklanmaktadır. Ayný teþhis Anadolu itibariyle Yunus emre için de geçerlidir Hýristiyan misyonerleri ile oryantalistlerin emperyalist çizgide birleþtiren ve ortak faaliyetlerinin Ýslam toplumunun bölünmesi veya isyanları tarzında eylemlere yol açabilmesi, halkın mistik yapısını iyi bilmelerindendi. Halk kültüründe hiçbir þey yokken halk inançları vardı. Halk kültürünün ayrılan þubeleri halk inanç olmalı. Hakikaten halk inancı yokken, halk dansları neden var olsun ki? Halk mutluluktan veya kahýrdan ritimli hareketler yapar veya sesler çýkarýr. Halk kültürünün kaynađı halk inançlarıdır, derken; bu kültürün merkezinde mutlak olan ve ona tabi ol Bereket oldu diye veya bereket olsun diye, tabi olan ile tabi olunan arasındaki iletiþim olmasa, mevsimlik merasimler yapılýr mı? Saç ve kurbanlar kimin içindir. Dođum evlilik ve ölümle ilgili uygulamaların hangisinde inanç yoktur. Halk inançları sadece edebiyatı halk tiyatrosu, halk musikisi, halk dansları, halk tababedi vs. itibariyle deđil, halk el sanatları vs. itibariyle de menþinde halk inançları olan kültür dallarıdır. Bana göre, töre, halk inançlarının en yakýn akrabasıdır. Töre tamamen halk in deđildir þüphesiz. Belki de töre deđipen dinlerin akaidine rađmen inanç dünyamızın deđipmeyen iskeletidir. Acaba farklı töreleri yanlarının araþtırılmaları, bizi nereye götürürdü? Gelenek ve göreneklere gelince, bunların inanç boyutlarının olması, bunlar olarak kabul etmemizi gerektirmez. Ancak insan ilipkilerinin örneklerini þüphesiz ilk insanda aramak gerekir. Yık insan; ayıp olur, küçük düþerim” duyguları ile mi hareket ediyordu. Hiç sanmýyoruz. Adý gelenek - görenek de olsa, örf- adet de olsa, bun merkezinde inanç vardı. “Türk Þiir Sanatının geliþmesinde eski Kam / Baksi / Oyun / Ozan tipinden önce Dede / Ata bilahare Aþık tipine dönüþen sözlü edebiyat geleneđi þairleri mühim bir mevki iþgal eder. (Dursun Yýldırım, “Azerbaycan ve Þairlerinden Örnekler” Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi Dergisi, 2.2.1984, s.13-27) Bu itibarla halk edebiyatı ve onun kapsamına alđýđ halk ozanları mistik ozanları mistik folklorumuzun ürünüdürler. Halk biliminde, kaynak yapıtlar, sözlü derlemeleri, edebiyat yapıtları, sürekli yayınlar, yazılı kaynaklardır. Sinema, televizyon, resim, þenlikler, bayramlar, yerel günle ise bilindiđi gibi görsel kaynaklardır. Biz irdelemelerimiz ve tespitlerimizde bütün bu vasýtalardan imkan nispetinde az çok yararlanmaya ve bulgularımızı yazılarımıza yansıtmaya çalıþıyoruz. Sosyal normlardan, örf, adet, teamül, anane, gelenek, g töre ve moda muhtevalı tespitlerimiz olmaktadır. Bunların hepsi için ve her halükarda inanç demek þüphesiz mümkün deđildir. B kere halk inançları ađýrlıklı tespitlerimizde, halk bilimini bu normları kapsamına giren hususlarda az biraz bilgi aktarmaya çalıþıyoruz. Bizim halk inançları bablıđý altında Türk folklorunun þifahi bediyyat, þifahi ahlak, þifahi hukuk, þifahi tababet, þifahi alanlarında da tespitler yaptýđımız oluyor. Þifahi diniyyat (itikadlar, ayinler, dini teþkilatlar, ilahiler, dualar, menkibeler, üstürel kozmogoniler) in sýnýrlarının dýþına çýkýyoruz. Ancak halk inançları bahsini daima derlemelerimizde merkeze alýyoruz. Hayat dönemleri itibariyle dođum; dođum öncesinde (kısırlıđý giderme, gebe kalma, aþerme, gebelik, çocuđun cinsiyeti, gebe kadýnın korunmaları) dođum sonrasında (dođumu kolaylaþtıran, zorlaþtıran uygulama ve inançlar /dođum sonrasında (çocuđun göbeđ

lohusalýk, alkarýsý tasarýmý, kýrklama iþlemi) çocuđa ad verme ve sünnet safhalarý ile birlikte dođum sonrasý baplýđý altýnda e
 Evlenme, evlilik evveli (biçimleri, yapý, aþamalarý, görücülük, söz kesimi, niþan), evlilik esnasý (kýna gecesi, düđün, nikah, gerde
 bađýp, büyüler, ritüeller), ölüm (ölüm esnasý belirtileri, kaçýnmalar), ölüm sonrasý (duyurulmasý, hemen sonra yapýlan iþlem, gö
 sonrasý (Belli günler yemeđi, bapşadlýđý, övücü sözler, ađýtlar, mezar, mezar tablary) sýralamasýna göre yapýyoruz.Ancak bu t
 artýk sözlü ve sözsüz uygulamalara ait tespitler ile, inanç muhtevalý uygulamalara yüklenen fonksiyonlarý aþmanýn zamaný
 geçmektedir. Halk inançlarý felsefesi ve dini normlarla ele alma çalıþmalarý da yapýlabilmelidir. Biz bu bildirimizde
 “zaman” boyutu itibariyle bu sebeple durmaya çalıþacađýz. Metin Uyku bilindiđi gibi yapamýn içindeki zaman
 bölümlerinden birisidir. Uykuda görülen rüyalar; geleceđe dair olumlu ve olumsuz olaylarýn mesajlarýnı verir. Mesala rüyada Kur
 görmek uđurluk alametidir. Esasen gerçek hayatta da kur-dun görülmesi o andan itibaren sevinilecek olaylarýn yapanacađýna ip
 eder.* Sürmene’de kurdun çene kemiđinin etrafýnýn kurutulmuþ derisinden yeni dođan çocudun geçirilmesi ile, onun uzun
 zaman yapayacađýna inanýlýr. Buna “Kurt Ađzýndan Geçirme” denir. Bu inanç Ahýska Türklerinde de vardýr. (Arif
 Garibim, Bu Vetende, Ahýska Türklerinin Etnik Medeniyeti, Bakü 1992, s.4, 92) Keza çok bilinen “Kurt Ađzý
 Bađlama” uygulamasý ile ađzý bađlanan kurt, ađzý açýlýncaya kadar geçen zaman zarfýnda hiçbir hayvana zarar vereme
 Konunun dýbýnda olmakla beraber kurt diþi çocuk nazarlýđýnda Trabzon’da da kullanýldýđý gibi, Ahýska Türklerinde Kur
 bađý bastaný kem gözden korur. Mart ayýnýn dokuzuncu günü göle dýþen kurt, sudan çýktýktan sonra postunu kurutabilir ise, o
 havalary güneþli, kurutamaz ise yađýpýlý gececeđine inanýlýr. Hýdrellez kültü tüm Anadolu ve Türk dünyasýnda olduđu gibi Trab
 de vardýr. bölgede yýlda bir defa yapanan bu gün su ve ona bađlý olarak denizle ilgili ritüellere kutlanýr. “Hýzýr yoldabýn
 olsun” deyip ve inanýpý burada da vardýr. Hýzýr’ýn don deđiperek insanýn karpýsýna çýkabileceđi bu itibarla fakir
 davranýlmasý gerektiđine inanýlýr. Biz bu inançýn zaman boyutuna geçelim. Anadolu’nun bazı yerlerinde her yýlın Ocak
 ayýnýn son haftasý ile Pubat ayýnýn ilk haftasý arasýnda “Hýzýr Haftasý” kutlanýr. Hýzýr darda olanlarýn yardýmý
 bir varlýktýr. Hýzýr haftasý Salý gününden baþlar üç gün oruç tutulur. Orucun sonu Cuma gününe getirilir. Akþam zamaný piþirile
 Ziyaretten sonra komþulara ve çocuklara “Hýzýr Lokmasý” verilir. Bekar gençler senenin sadece bu gecesinde
 gelecekte kiminle evleneceklerinin rüyasýnýn görürler. Her kabilenin Hýzýr Günü ayrı ayrı haftalar içinde birbirini izler. (Ali Hayd
 Dede Kurban, Zazalarda Þölenler ve Törenler, Ankara 1994, s.16-18) Dođu Karadeniz’in bazı kesimlerinde Oruç ayýnýn
 son 15 günündeki tek günlerden birisine Kadir gecesinin tekabül ettiđine Hýzýr’ýn bugün murat vereceđine inanýlýr. Bu ge
 “Hýzýr Yolu” açýlacađý inancý vardýr. Bu gece göđün açýlacađýna dođudan batýya dođru gökte bir ýpýk kupađýnı
 muradýnýn olacađýna inanýlýr. Trabzon yöresinde 7 Mayýs, “Ala tur bi” “Hýdrellez Eđrisi” gibi günler
 lanýr. Deniz bayramý yapýlýr. Hýdrellez Eđrisinden kurtulmak için o sabah “Hýdrel-lez Kabađý” dikilir ve “bü
 eđriler bunun babýna” denir. Bütün bunlarýn bildirimizle ilgisi, zamana bađlý uygulamalar olmalarýndan gelmektedir. Benz
 baþka günler de vardýr. ayrıca Dođu Karadeniz de Hamile kadýn Hýdrellezde ip yapar ise, çocudunun sakat dođacađýna
 inanýlýr.Nevruz’un Türk Kültüründeki yeri bilinirken bölgede Nevruz Þenlikleri bahar bayramý olarak kutlanýr. Bu arada bi
 göre Nevruz sadece insanlar, hayvanlar, bitkiler itibariyle yeniden dođuþun baþlangýç simgesi deđil, yeni fikirlerin ve toplumsal
 barýpýn da maya aldýđý günlerdir. Büyüklerin, küçüklerin, fakirlerin, ölülerin, hastalarýn, anýldýđý küslüklerin giderildiđi yýlın ba
 toplum kesimleri dargýn ise, bu aydýnýn ayýbýdýr. Trabzon yöresinde insanlar Cadýlar / Bir Kýsým Cinler / Kara iyeler yađýn uđ
 alamamalarý için yaylaya çýkýpta cadýlardan evvel davranmak zorundadırlar. Bunun için erken davranýlýr ve adeta komþular ar
 yarýp yapýlýr. Mayýs’lar da bir tür kara iyedirler. Halk bunlarýn ne zaman ne yapacaklarýnı bildikleri için korunma çareleri
 23 Kirez’de (Rumi) akþam olmadan yayla evine 3 veya 7 defa Ayetel Kürsi ve 3 veya 7 defa Ýhlas okuyarak bađlar
 evin dört tarafýnı dolabýr. En sonunda ahýr kapýsýnı okuyup üfleyerek sývazlar. Böylece obayý bađlamýp olur. Mayýs’la
 onlardan önce davranmýp olduđuna inanýr. Herhangi bir sebepten kalan kaymađýn üzerine “tu-tu-tu” yaparak tuz
 serer. Ýneklerin kuyruđunu bir iplikle düđüm yapar. Düđümün içine kömür ve tuz koyar. Bu esnada ihlas okur ve mayýsalardan
 korunduđuna inanýlýr. (H.Akgün, a.g.e) Trabzon’da ayrıca mayýsalarla ilgili belirli takvim günleri ve 13 Mayýs’da
 “Cazu Gecesi” vardýr. Bu arada Rumi yýlbabý ile ilgili inanç ve uygulamalar vardýr. Kalandar ayýnın ilk gecesi
 yapýlan ve yörelere göre farklılýklar içeren uygulamalar mevcuttur. 5 ile 15 yaþ arasýndaki çocuklar evlerden hediyele
 toplarlarken; “Kalandar Gecesi Devlet Bacasý Doldurun tasý Cennet hocasý Vermeyen Apý
 erkek upak Ahýrda diþi buzak”derler. (H. Akgün. a.g.e.) Halk inançlarýmýzda buluđ yapýnın evvelindeki dönem masu
 dönemdir. Kipiþin günahlarý sayýlmaz. Bebek bekleyen anne bu dönemde masumdur. Kipi abdestli olduđu dönemde hayýrlý, gu
 gerektiren dönemde hayýrsýzdýr. Kadýn hayýrlý olduđu dönemde, elini mayalamaya taallük eden besinlere sürmemeli, gibi kipiþ
 zaman arasýnda iliþki kuran hususlar vardýr. Al Arvadý, Al Karýsý, Al Kýzý inancýnın mahiyeti ondan korunmak ve zararýndan
 kurtulmak için yapýlan uygulamalar bilinen hususlardýr. Konumuzla ilgili gerek annenin ve gerekse bebeđinin koruma süresinin
 40 ve yarý kýrký ile kayýtlandýrýlmýþ olmasýdýr. Ýfade edildiđine göre kýrk sayýsýnın mahiyeti ruh beden iliþkisi ile izah edilme
 ölümünde kýrký yapýlmakta, efsanevi düđünlerde kýrk gün kýrk gece kaydý geçmektedir. Kýrk’ýn Türk halk kültüründeki y
 Karadeniz’de de kýrk, yarý kýrk inancý ve pratikleri yapýlmaktadır. Bu dönem de annenin damarlarýnın açýk olduđu, an
 balanýn en hassas zamanlarý olduđu açýklanmaktadır. Al Karýsý, Karakura, Cadý gibi inançlar büyük ölçüde gece vakti müessir
 Bu itibarla koruma ve kollama tedbirleri gece daha fazla artýrılmaktadır. Görünmeyenlere karþý korunmada gece tedbirlerin
 artýrýlmasý ölü ile ilgili inançlar için de geçerlidir. Ölü gece yalnız ve ýpýksýz býrakýlmaz. Sahipsiz býrakýlan meftanýn kara iyel
 sahiplenebileceđi inancý vardýr. can bedenden ayrýlýp ceset toprađa teslim edilinceye kadar korunmalýdýr. “Sahipli
 olmak” “Sahiplenilmiþ olmak” Türk Halk inançlarýnda ayrıca önemli bir bahistir. Lohusa kadýnýn ve ölüün
 yalnız býrakýlmasý ile ilgili inançlar “Gün Kültü” ile de ilgilidirler. Güneþ ve İpýk daha ziyade ak iyelerin gece ve
 karanlýk çođunlukla kara iyelerin dönemidir. Güneþin batma zamanýna “dar vakit” denir. Bu vakitte uyutulmaz.
 Fidan dikilmez, söz kesilmez, nikah kýyýlmaz, yođurt türünden þeyler mayalanýlmaz defin yapýlmaz. “Gün anasýna
 kavuþuyor” denilir. Bu tür tespitleri Dođu Karadeniz’den de yapabiliyoruz.Keza gün battýktan sonra komþudan her
 þey alýnmaz verilmez. Epikten dýþarıya sýcak su, sofraya bezi dökülmez. Destursuz ve besmelesiz ip yapýlmaz. Bu tür tespitlerin
 kadarý Ýslâmidir, hangilerine Ýslâmi giysi giydirilmiþ, hangileri safiyane sünnetlerdir, hangileri bid’ad, þirk ve hurafedir?
 Bunlarýn tespit ve ayýklamalarý farklı bir çalıþmayý gerektirir ve farklı disiplinlerin faaliyet alanlarýna girerler. Bizim yapmak
 istediđimiz zamana kodlanmýþ halk inançlarýnın tespitidir. Trabzon çevresinde henüz kýrkýnı tamamlamamýþ, çocudun çama

battıktan sonra, dýparýda býrakýlmaz.Gün ýpýđýnda mutlaka toplanýr içeriye alýnýr. Halk inançlarýmızda ilk ile ilgili de bir çok ilke defa, ilk keresinde, bir sefere mahsus bu uygulamalar da zaman içeriklidirler. Mesela Dođu Karadeniz, Kars ve Artvin yöresinde tarlayı ilk defa sürmeye giden öküzün alnýna yumurta vurur. Yumurta ile ilgili inançlarýmız da az deđildir. nitekim Anadolu'da gelin yeni evinin epiđinden ilk defa içeri girerken taþ duvara yumurta vurularak kýrýlýr. Evin temelini ilk kazma vurulduđu zaman kurban kesilir kaný teme le akýtýlýr. Evin epiđinden ilk defa girilince Kur'an-ý Kerim okunarak girilir. Ýldýrýmın ilk defa çakýpýný gören þahadet getirir. Annenin ilk çocuđu, ilk erkek çocuđu, ilk kýz çocuđu ile ilgili bilhassa büyü ve inançlar vardýr. Anadolu'da nun bir çok yerinde olduđu gibi Trabzon yöresinde de düđünün yapýlma da zaman vardýr. Hafta günü düđün için uygun bulunmaz özellikle seçilen günler ve bunların seçiliþ sebepleri vardýr. Eskiden muharremlikte eðence olur için düđün yapýlmazdı. Düđün dođal olarak ailenin yas gününde veya kutsal aylarda kutlu gecelerde de olmaz. Ancak kutlu gece kýz istenir söz kesilebilir. Ýki bayram arasý düđünün yapýlmayacađý inancý da vardýr. bunun izahý kurban veya Ramazan bayramı Cuma gününe tekabül etmesi halinde, Cuma da bayram sayýldýđýndan düđünden ziyade nikahın aceleye gelmemesi için düþürülür izah edilmektedir. Dođu Karadeniz'de düđün daha ziyade, hasat ekin ve yayla zamaný ile bađlantýlý olarak belirlenir. Söz düđünden açýlmýþ iken, gelinin el öpmesi ve hediye alması veya yüz görümlüdü alması ve daha sonra yüzünün açýlması, ses hediye alýp sonra yüze çýkması zaman – inanç bađlantýlý uygulamalardýr. Verilen hediyeler, gelinin sesi, yüzü çeyizi itib birer saçýdırlar. Keza kýna gecesinin yapýlýp zamanýnın izahý da aynýdır. Kýna, kýza, geline veya adayına, askere, kurban, edilecek çocuđa yakýlýr iken, onlar adanmýþ olurlar. Peþin yapýlmýþ koruyucu tetbirlerdir. Daha sonra deđil daha evvel yapýlýrlar Trabzon yöresinde Pazartesi ve Perþembe günleri uđurlu sayýlýr, Cuma günü öðleye kadar ev süpürülmez. Ýnanýþa göre, iyilik saatlere kadar yerlerde otururlarmýþ. Onlara süpürge vurmak gúnahtýr. O gün ev melekle dolu olduđu için çöp dýparý atýlmaz. Cuma ortalýk toplanýlmaz ve eve eksik getirilmez. Salý günü uđursuz sayýlýr. Çamaþýr yýkanmaz, fidan dikilmez, çayýr biçilmez, yayla Düđün elbisesi kesilmez. Bu gün dođan çocuđun hayýrsýzlyđýna inanýlýr. Cuma günü mezar ziyareti yapaný meftanın gördüđu Dođu Karadenizde, eski hesap 1 Ađustos'da tarlaya girilmez, ayın ilk günü çamaþýr yýkanmaz. Yedi Mayıs (20 mayıs) denize giren dertlerini atar. Pubat ayında düđün yapanın ömrü kýsalýr. Trabzon yöresinde “arpalamak” diye bilinen uygulama damat saçýsý olup Türkler arasýnda çok yaygýndýr. Gelin yeni evinin epiđinden ilk defa girmeden damadın onun baþý arpa, þeker, fýndýk vs. serpmesi olayýdır. (Hayrullah Akgün, Trabzon'da Halk Ýnançları, Lisans Tezi, Uludađ Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi, Bursa 1995) Cumalýk - Gelin Bakma'da ise evlenmeyi izleyen gün damat ve evin erkeklerinin evi günün erken saatlerinde terk etmesidir (H. Akgün, a.g.e.) Ýnanca göre günlük rýzýklarý günün erken saatlerinde güneþin dođuşu Bunun içindir ki, ev ve ipyeri epikleri erken saatlerde süpürülür, sulanýr. Bu arada ezan okunurken tuvalette olanların rýzkýnın kesildiđine inanýlýr. Trabzon'da yeni dođan çocuđu annesi ezan okununcaya kadar emzirmez. Trabzon yöresi inançlarının zamana bađlý olan bir inanç da “Yedileme- Gerilik” inancýdır. Düđünün 3. veya 7. günü Gelinin babası çiftleri yem buna yedileme denir (H. Akgün, a.g.e.) Türk halk inançlarında 40 gibi 3, 7 ve 9 da önemli yer tutar. Keza bölgede anlatýlan “Ejder Efsanesi”ne göre Ejder 40 yýlda bir uyanmaktadır. Çok kullanılan bir Atasözüne göre “Sokma kýl 7 adým gider” Bölge de yapýlan muskalar benzerleri gibi üçgendir. Eþlerden birisinin diðerini “Basma”sý halinde 7 yýl çocuklarının olmayacađýna inanýlýr. Kýsýr kadýn hiç konuþmadan 41 nikahlýdan mum toplar. Bölgede “su” “ateþ” de bazı kuvvelerin olduđu inancý vardýr. sihirden kurtulmak için büyü yapýlan kađýtlar önce ateþte yakýlýr s atýlýr. Ateþin gücünün sudan daha etkili olduđuna inanýlýr. Bölgede ay - zaman iliþkisine dair inançlar da vardýr. Aylýk hastalýdy bebekler için aydan kesilir. Gelipmemiþ çocuklar aya tutulur. “Ya al ya ver” denilir. Ayın hilal ve dolunay olma zamanlarına göre inançlar vardýr. Trabzon yöresinde bađlandýdy için baparıly olamayan damata “Cinci Hoca”da l uygulamalar yaparlar. Bu tür hastalar yeni ayın 3. ve 7. günlerinde hasta olurlar, ayın dođuşu, yenilik, verimlilik uđur belirtisi sayýlýr. Ay yeniye geçmeden tohum ekilmez, tarla biçilmez, yaylaya çýkýlmaz, yayladan inilmez. Kuluþka basýlmaz, ađaç kesilm Ayın küçü lerek bitimine “ay kesilmesi” denilir. Nazar tedavisinde “Kýrk El” uygulamasý yapýlýr. Bunu için birisi annesinin ilki olan çocuk seçilir. (Bu tespitite dünyaya zamanlama itibariyle ilkin gelmiþ olmak önemlidir.) bunlardan birisinin eline bir bakraç, diðerinin eline bir ibrik verilir. Bu çocuklar sabah namazý ile evleri dolabmak, 41 insanýn sađ elini yýkar ve bu þahýslar bakraça tükürmüþçesine “tu-tu” yaparlar. Bu zaman zarfýnda annenin ilki olan çocuk hiç konuþm yýkanan her þahýsa 1 fasúlye verilir. 41 fasúlye bitince 41 kipi de yüzünü yýkamýþ olur. Eller yýkanyınca biriken suyun bir kýmý çocuđun yüzünü yýkar ve bir kýmý ile de banyo yapar. Böylece nazardan kurtulacađýna inanýlýr. (H. Akgün, a.g.e.)Ölümün 40. olu si ve sene-i devriyesi'de periyodik zamana bađlý uygulamalardýr. Bölgede ađýt epliðinde ađlamaya “dönerek ađlama” denilmektedir. Sonuç Biz bildirimizde halk inançlarında “zaman” kavramýný tartýpýrken elimizdeki malzemeyi tamamen kullanamadýk. Meseleyi yeterince derinden de ele alamadýk. Bu arada Trabzon yöresinden yapýlabilecek tespitleri de sýnýrlý tutmak zorunda kaldýk. Bunun farkýndayız. Ancak, Halk inançlarında Zaman'ý günder getirmek gerekiyordu. Bunu için de bir baþlangýç lazýmды. Biz bunu yapmaya çalyptýk. Trabzon halk inançları çalypmalarına da eklemek istedik. Namaz, ezan, hac gibi Ýslâmý deđerlerde zaman bahsine ise girmedik.

* ASAM Kafkasya Masa Baþkaný * Kurt ve kurtun kutsiyeti söz konusu olunca hatýra ilk gelen kurdun kutsiyeti þemasýnda yeridir. Kurda kutsiyet atfetmenin farklı izahları olabilir. Bize göre Türk halk inançlarındaki kurdun kaynađý kurt donuna girmiş olmakla izah edilebilir. Don deđipmenin derinliklerinde kurt, kartal, güvercin, geyik gibi hayvanlara atfedilen kutsiyet vardýr. Kurttan türemiş olmanın izahý bu þekilde yapýlabildiði gibi Geyik Baba, Koyun Baba, Horoz Baba, Aslan Baba gibi babalardan bir kýmýnın izahý da böyle yapýlabilir. Ifade edildiðine göre donunan en kolay görülen hayvanlar yürüyenlerdir. Bunlardan da olanlardýr. Uçanların donuna girilmesi daha zor olmalı. Güvercin'in etimolojik tahlillerini yaparken Namýk Aslan Güy'ün göy, mavi anlamına geldiðini, er'in görevli, statü sahibi görevli manasına geldiðini söylemektedir. Biz evve cin yiyen gök ehli er, þeklinde biz izah dinlemiþtik. Bize göre tetbiri kýyafet anlamında, aþýk destanları ve efsanelerde geçen Ký Deđiptirme'de az çok don deđiptirmekle ilgilidir. Her ne kadar kýlýk deđiptirme giysiye, don deđiptirme beden deđiptirme ediyor olsa da don deđiptiren de geçici olarak bu dona girmiştir. Don deđiptirenin de derinliklerinde“bir ben vardýr benden içeri”inancý vardýr. Esasen úryan gelip úryan giden kipi ođlu üzerindeki et ve kemik de bir giysidir. Zira ete kemiðe bürün Yunus diye görüldüm felsefesi vardýr.